

INVAALIID

Vigastatud
sõjameeste
häälkandja

ILMUB TARVIDUST MÖÖDA.

Üksik number 10 mrk.

TELLIMISE HIND postiga 10 numbri eest 100 marka.
Vigastatud sõjameeste Ühingu päris- ja lihtliikmetele
hinnata.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik vigastatud
sõjameeste ühingu osakonnad.
Kulutused 5 marka millimeeter.

Toimetus ja talitus asub Tallinnas, Pikk tän. 67. — Telefon 614, Postkast 159. — Asjaajamise aeg kella 11—1

3. aastakäik.

29. augustil 1922.

№ 3.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinna Osakond.

V. aastapäeva puhul 29. augustil 1922. a.

29. augustil j. a. pühitseb meie Eesti invaliidide pere Vigastatud Sõjameeste Ühingu ja ühtlasi selle alusepanija — Tallinna Osakond — viiendat aastapäeva.

Kuid need viis pikka ja vahetusriikast aastat on invaliidide perele palju raskusi ja võitlust olemise eest pakkunud ja mitte hirmutajeta ei oleks pikku heita meie ühingu tugivõime oja, j. o. Tallinna Osakonna möödunud viie aasta tegemise peale, et näha, mida osakond vigastatud sõdurite heaks pakkuda on suutnud. Siit väljeneb meile selgeste kohe see asjaolu, et ühingu tegevus on ainult meie vigastatud sõdurite endi tegevusvõimest ja ettevõtlikusest ja lasub peaaegjalikult meie invaliidide õlgadel, kes ühingu osakondade asju juhtima on kutsutud. Ja see töö ning abi, mida siin on invaliididele antud ja nende heaks tehtud, on jüiski määratu suure tähtsuse ja tagajärgedega olnud.

Viis aastat tagasi, varsti peale Weneriigi keisri võimu langemise, kui vabamad võimalused avanenud olid, j. o. 29. augustil 1917. a. pandi alus Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tallinnas, mille algatajateks olid brad Woldemar Päts, E. Tomson ja A. Rask, kui Wene Linnade Liidu Tallinna Komitee esitajad, kelle ettevõttel Tallinna priitimajasse invaliidide koosolek kofku kutsutud sai, kus esimene ajutine juhatus äravaliti järgmises koosseisus: hra Woldemar Päts ja A. Rask, linnade liidust, ja Martin Bachweld ja Joh. Laurisson, invaliidid. Et sel ajal asutatud ühisus Eesti kubermangu kohaselt oli mõeldud ja ülemaalist oja pidi etendama, nimetati teda Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühisuseks.

Siljem, 17. septembril 1917. a. kinnitati ära põhikirja ja waliti uus juhatus.

Ühisus oli asutatud, kuid suuremat tegevust ülesnäidata ei saanud, sest et puudus aineline jõud; jüiski olid omad esitajad vastawaisse kohtadesse saadetud, kes invaliidide eest hoolikannet kontrolleriisid ja nende huiisid kaitseisid.

Kuid varsti katkestab sakslaste raudrusikas okupatsiooni ajaks ühisuse tegevuse. Okupatsiooni wägede tu-

leku eel oli ühisuse ümber kogunud juba 231 liiget-invaliidi.

Kuid sellel wägivalda walitsusel ei olnud pikka iga. Juba 1918. a. nowembri kuul, kui Saksa raudrõngas liitlaste hoopide all kofku warises, põgenesid ka Eesti „raudriiukite eelwahid“. Sest ajast wõisid ka invaliidid, kes ühinemise tarwidusest aru saanud, wabamalt hinge tõmmata, ja juba oma rahwakaitse, wägivaldaga katkestud ühisuse tegevust uuesti algada. Küll katuti ka okupatsiooni ajal ühisuse tegevust jatkata, mida wangistuse ähwardustega ära keelati. Selle töttu ei olnud 1918. a. 16. weebbruaril walitud juhatus kofke enam Tallinnas, nii et tarwidus oli uut walida. Lõpuks saadi selle asjaga nii kaugele, et 16. weebbruaril 1919. a. ühisuse peakoosolek kofku kutsuti, millest 63 invaliidi oja wõtsid, ja walitud sai uus juhatus järgmises koosseisus: August Weiper — esimees; Joh. Laurisson — sekretär; Johan Lamm — sekretäri abi; August Tommus — warahoidja, ja Ernst Naw — laekahoidja. — Koosolekul tehti otsuseks ühisuse tegevust uueste alustada. Et nüüd juba täieste teistes oludes Eesti riigi kohaselt ühisuse tegevust tuli rajada, nimetati ühisust „E. W. Vigastatud Sõjameeste Ühisus“. Tegevuse algamine oli seotud suuremate raskustega, ei olnud ühisusel raha, ei kofkutuleku ruume ega tarwikist inventaari. Selleaegse Tallinna linnapea hr. A. Sellati lahkel wastutulekul, saadi wiimaks ajutised kooskaimise ruumid maksuta tarwitamiseks. Kohe asus juhatus tööle, et abinõusid kui ka ainelist ning riigi ja feltskonna abi leida, selleks, et oma walijate — wigastatud sõjameeste — rasket ja abitut olukorda parandada. Püüiti invaliidide wõimalikult kofki ühisuse ümber koondada.

Suba algusest peale asus ühisus sellele seisukohale, et ühisusel tuleb kofge suuremat rõhku katjuda omaabi peale panna ja kutsukoole ning kursuseid osalise töowõimega invaliididele toimepanna ja neile terwisele wastawat ametit õpetada, seega nende tulewikku kindlustada ning kaotatud töowõimu uuendada. Selleks esineti Löö-

hoolekande ministriumile kawatuste ja toetuspalwete-
ga, mis osalt ka toetust leidfid. Nimekt awati 1919. a.
aprillis juunifelõituse ja päewapildistuse töökoolid, kus
õppust saiwad paarkümmend inwaliidi. Samal ajal awa-
ti ka kringsepa töökoda, mis jenni tegewuseta seisis ja
Eesti Muist-Sinise Risti Selti käes oli; hiljem mai kuus
awati weel raamatupidamise ja aritöö kursused, millest
paarkümmend inwaliidi osawõtsiwad. Kursustel ja töö-
koolides õppivatele inwaliididele awati ühiselumaja, kus
inwaliidid korterit ja ülespidamist Töö-hoolekande mi-
nistriumi kulul leiawad. Selpoolnimetatud kawatused
olid kõik Töö-hoolekande ministriumi otsekohesel kulul.
Peaaegu kõik töökoollide ja kursuste lõpetajad on wasta-
wat ametit ja oskust kätteõppides omale inimlikuma elu-
ülespidamise kindlustanud.

üleüldine organiseerimine.

Et praegune ühingu Tallinna Osakond 1919. a.
enne esimest kongressi ainuke Wigastatud Sõja-
meeste ühifus oli, ei suutnud tema täiel
määral ülemaalist ülesannet täita. Ühifusel polnud
wõimalik kõnelejaid ja organiseerijaid esialgul kohtade
peale saata, oma sihtide ja inwaliidide kogumise otstar-
bel, selleks puudus aineiline jõud kui ka puudusid koha-
sed isikud. Siiski katuti organiseerimist ja ühifuse sih-
tijid ja kawatusti läbiwita ajakirjanduse kaudu, mis ka
wõrdlemisi heade tagajärgedega sündis. Selle eest
wõlgneb ühifus meie ajakirjandusele oma suuremat tä-
nu, sest et kõik selgitustöö ja üleskutsed, mis ühifus awal-
das, ajalehtede poolt alati lahkest ja rutulisest korras
ning ilma hinnata awaldati.

Waremetel.

L. Seini.

Arno Suwila kodu oli wäikeses maaokhas, kus
tihedast lehtpuude salgast kerksid kõrgele wanad rüütlid
losji waremed.

Waremetelt awanes waade üle metsade ja lainetawa
luha, kus lookles kõrbe-kangana mere poole jõgi.

Siin unistas Arno lapsena ja ka nüüd, nooremehena
wiibis ta sagedasti siin müüri jäänustel ja saatis igat-
sewaid pilke kaugele, kaugele üle luha, finetawa mereni,
kus harwa walgendas mõne laewa paisul puri.

Arno igatses kaugeemale kui ulatas ta silm. Ta oli
siin luulelises looduses ammutanud eesmärke, milledeeni
tahtis rühki ruttu, tahtistuste peale waatamata.

Teda waldas kunst, nii wõimsalt, et unustas kõik
muud talitused siin hallis igapäewases elus. Wanasse,
ijast päritud wiulilise walas ta kõik oma tunded ja igat-
sused.

Kui Arno mängis, siis helises õhk kogu ümbruses
ja nendest waremetest oli nii mitugi korda wastukajunud
tema mänguriista hõisked ja nutt.

Siis tuli sõja-käik. Tuli sõja-käik ja Arno pidi
wiuli asemele kätte wõtma püssi.

Waremetel mängis siis ta oma wiimased lood.

Tallinna Ühifuse üleskutsute ja selgituse tõttu tekimad,
ärksamate inwaliidide ja seltskonna tegelaste algatusel,
juuremates kodumaa keskkohdades osakonnad.

Iranähes ühenduse loomise ja ühise kindla töökawa
läbiarutamise tarwidust olemasolewate osakondadega,
kutsus ühifuse juhatus kongressi kokku 29. ja 30. juunil
1919. a. Tallinnas, millest 33 saadikut osa wõtsid.

See ühifuse esimene kongress, ehk ta küll wäike-
se arwu poolt esitatud oli, näitas oma ülitähtsate inwaliidide
oluforda puutuwate küsimuste arutamisega ja selle-
kohaste otjustega, kuiwõrd tarwilik on inwaliidide orga-
niseerimine ühifuse ja osakondade ümber, et oma elu-
liste huwide kaitset ja wähemalt omaabi saawutada.

Et Tallinna Osakond, ühifuse kogumise ja organi-
seerimise alusepanija, Riigi keskkohas asub, kus inwaliidide
huwide kaitmine hõlpsam, ja ta ka kõige teguwõim-
sam osakond on, otjustas esimene kongress teda keskühifuseks
nimetada ja tema ülesandeks ühifuse ülemaalist
asjaajamist anda, nii kui ta seda seni wabatahtlikult
täitnud oli. (Ei antud kinnitamisele). J. R.

Esimese kongressi tähtsamad otsused olid:

1) Walitsusele ja Mutawale kogule wigastatud sõ-
duritele maaandmise projektiga esinemine; 2) parandus
pensioni seaduse juure, et pensioni seaduses wahest ei teh-
taks ilma ja wabadusõja inwaliidide wahel, ning et selle
seaduse teostamisega rutataks; 3) paluda walitsust, et wi-
gastatud sõduritele teenistuse kohtade saamisel eesõigus
antaks; 4) paluda walitsust, et wigastatud sõdurid riit-
listest ja kogufondlistest maksudest wabastatud saaksid.
Peale selle tunnistati tarwilikuks energilisemalt inwa-
liidide organiseerimise ja ühingu ümber kogumise tööd
jatkata ja abinõude leidmist fissetulekute saawutamiseks.

Teda kuulas mõisa rentniku tütar Aino; teda kuulasid
kogu ümbruskonna elanikud, metsad ja mäed.

Need olid sütitawad wiisid, mis noor, kahwatanud
kunstnik kuulda lastis. See oli jumalaga jätmise muu-
sika waiksetele waremetele, mühawale metsale ja noore
armastusele...

*

Siis lahkus ta. Arno armas, et temale igawesti
meele jääb selle waenlase alamohwitseri murgeline, põle-
wate silmaga nägu, kes käsiti wõitluses purustas ta
pahema käe.

Kuidas ta seda inimest wiiskas... Kui puutus te-
maga weel kord elus kokku, kägistaks teda oma ainsama
käega, pureks hammastega... walmistaks talle piinarikka
surma...

Ta oli nüüd jälle kodus. Oli kodus oma wiulikasti
ees, pahempoolne warukas tihjalt otjapidi taskus. Wõttis
pilli ja surus selle südametsohta. Nuttis, kui tõmbas
jõrmega üle keelte; need olid häälest nüüd ära ja plõ-
ksid kurwa tooniliselt.

Sarwa liikus ta waremetel, nagu kahwatanud
waim; ei rääkinud kellegiga sõnakestki, ifegi Aino juures-
olekul ei wabanenud kurbtusest ja naeratas ainult neiu-
le waikides wastu.

Osaionna juhatusel poolt said kõik need kongressi ot-
fused W. R. Walitsufele ja Mutawale kogule esitatud.
Ettepanek ilmafõja inwaliidide pajuki juurendamise as-
jas ei ole tänini täheapanemist leidnud. Ilmafõja inwa-
liidid faamad pajukit ühefugustel alustel teiste weneaeg-
sete pensjonääridega.

Osaionna juhatus, äranähes et organifeerimise töö
juhatusel omal üle jõu käib, otjustas 1919. aastal teada
ametisse ühifufe instruktõr-organifaatori, milleks herra
Anton Suurfalk'i kutjuti ja kes sellena ühifufe uue Reff-
juhatusel juure edasi jäi. Wiimase kohuseks oli kohtadel
wigastatud sõdurifi ofafõndadesse loõndada ja miud tar-
wilikka seletusi ja juhatusi anda, mis ka tagajärgi andis.
Nii oli juba 1919. a. lõpuks ühifufel 6 ofafõnda, nimelt
Tallinnas, Wiljandis, Pärnus, Tapal, Paistus ja Rait-
saares, — 581 pärisliikmaga.

Kuid 2.-se kongressi ajaks, kus juba organifeerimise
ja üleilbisühifusline töö üle antud sai uuesti walitud
ja ametisse astunud Ühifufe Reffjuhatusel, oli juba asu-
tatud 16 ühifufe ofafõnda, mille ümber oli loõndunud
suurem kogu wigastatud sõdurifi.

1920. a. 1.-st aprillist, kui 2.-sel kongressil walitud
Reffjuhatus ametisse astus, lõppes ka Tallinna ofafõnna
(endise Reffühifufe) üleilfikline organifeerimise töö, mis
Reffjuhatusel üle läks.

Samal ajal tekkis juhatusel liikmetel mõte, ühifufe
hääleandjate wälja anda, mis ühifufe eesmärgi ja sihtide
läbiwiimisele mõjuwalt mõiks kaasa aidata. 22. oktoõbril
1919. a. tunnistas juhatus hääleandjate ilmumise tarwi-
likuks ning walis neljaliikmelise korraldama kommisjõni,
kõhu kuulufid: Jaan Rebane, Anton Suurfalk, Arthur

Rebende jalutusfägud, mis olid enne nii rõõmurik-
kad, muutufid nüüd waikseteks rändamisteks ja waim-
line siide noorte inimeste wahel lõdwenes iga päewaga.

Wähemalt Aino arwas nii. Temale tegi see walu,
et Arno oma õnnetuft, loõbumist kunstist, suuremalt
wõttis kui tema armastust.

— Sa pidid küll jätma wiituli ja ma tean, kui walus
see on sulle, aga mina olen sinule alles jäänud, rääkis
mitu korda Aino, — ütles, kas armastad mind? Olen
ma halwem kui eluta mäguriist?!

Aga jällegi, ainult kurwa naeratuselga wastas
Arno. Ta rääkis küll mõni kord, kui waimustuse
fatus, muusikast, oma ilusast tulewikust aga, kui waatas
oma tühja warukat, siis waikis õigades ja oma tund-
mustest pruudi wastu ei rääkinud ta enam üialgi.

Aino tundis enese haawatuna ja hakkas wõimalufi
otfima wigafest muusikandist eemale jäämiseks.

*

Sõfati silda üle jõe ehitama ja ilmus noor inseneer.
Noor, tuliste silmaga fakslane. Ta asus mõisa rent-
niku juure korterisse.

Peale selle ei näinud Arno enam Aino waremetel
ega metsa teel, kus olid enne nii fagedasti kõõndinud.

Ta nägi teda nüüd kaugeft. Nägi teda õhtuti jõe

Replur ja August Weiper. ühtlasi otjustati hääleand-
jate nimelks anda „Inwaliid“, mis ilmutas üks kord kuus.
Kuid ainelise kiffifufe tõttu jäi healeandjate Tallinna ofa-
ionna (Reffühifufe) poolt wäljaandmata ja sai teostami-
seks üleantud 2.-se kongressi otfufe järgi kongressil wali-
tud toimkõnna korralduse.

Sisjetulekute leidmine.

Et ühifufel mingit kindlat sisjetuleku allikat ega ka
kellegi poolt kindlat toetust ei olnud, siis tuli juhatusel
alguseft peale kõige juuremat rõhku panna sisjetulekute
faarwitamise küsimuse peale. Juba 1919. a. alguseft on
ühifufel oma pidutoimkõnd ja peafisjetulekud, mis ühi-
fufel on olnud, on faadud pidude toimepanemiseft. Pea-
le pidude toimepanemise korraldas juhatus weel karbi-
korjandusi, loterii-allegriid ja raamatutega, ning mäe-
kõde korjandusi. Ka seltskõnd ei jäänud ükskõiksiks ühi-
fufe wastu ja nii sai ühing 1919. a. juba mõned tunta-
wamad annetused. Ka sai juba 1919. a. juhatusel poolt
üleswõetud Wigastatud sõjameeste postmarkide wälja-
andmine, misfuguste postmarkide müügist, harilikule
hinnale juurelõjatud summa Wigastatud sõjameeste
ühifufe heaks oleks läinud, see kawatus, mis peaaasjali-
kult juhatusel liikme Ernst Kaewandi poolt üles-
wõetud oli, kes 28. juunil 1919. a. ofafõnna peakoõsole-
kul markide kohta pikema seletusega esines ja Saksamaalt
näitufi ette tõi, misfugune peakoõsolek ka selle kawatusel
heaks kiitis. Kuid mitmesuguste eeltõõde tõttu ei faanud
markifid Tallinna ofafõnd (Reffühifus) trükkida ja anti
see, kui ülemaaline ettevõte 2.-sel kongressil uuesti asuta-
tud Reffjuhatusel hoolteks. Markide trükkimisega tehti al-
guft alles 26. mail 1920. aastal.

pinnal kuglewast paadis noore inseneeri kõrwal. Arno
pani tähele, et paat allawett ifeenesest liikus, seisiski mõni
kord kõrkja ääres ja sõudjate hoidis palju hoolikamalt
neiu kätt kui aeru.

Kunstniku hingepiina juurendas nüüd armuka-
dedus.

Pidi ta ka tema kaotama? Oma esimese armastuse,
kellele lõi ja mängis ta enne oma ilufamad wiifid. . .

Kõrd, õhtupoolikul, läks ta jõe ääre, et lähemalt
tundma õppida oma wõifstejat. Peitis enese kõrkjasse
ja ootas.

Ilmus Aino üffi.

Ilmus hõljudes nagu lustiline lind läbi rohu ja
waatis igatsewalt silla poole, kus tööliste hulgas liikus
inseneeri walges pintfakis kogu.

Arno ei suutnud paigal piifida. Ta tuli peidukõhast
lagedale ja lähenes kulme kõrkjutades neiu.

— Armastad ja weel mind, Aino?

Neiu waikis.

— Wasta mulle! — kõrdas Arno ja ta hääle kõlas
karedalt.

— Kas sina mulle wastasid, kui sind samati küji-
tasin? ütles Aino nüüd piifamiifi.

Esimese järgu tarbainete muretsemine.

Raske majanduslike olukorra tõttu, mille all kogu rahvas 1918., 1919. ja 1920. aastate jooksul kannatada sai, kuna suur puudus ja järjeft kasvav elukallidus walitses, saiwad iseäranis kannatada wigastatud sõjamehed, kes oma terwise ja jõu kaotanud on ja enamus ka riigi poolt toetust ei saanud. Osakonna juhatus, jooiwides jõudumööda inwalididele abiks olla, hakkas 1919. a. esimese järgu tarbaineid nõutama ja liikmetele kättesaadawa hinnaga wälja jagama. Nii sai 1919. ja 1920. a. Toitusministriumilt nõutatud Ameerika pekki, nisupiüüli, riisi, kondenseeritud piima, kala konserve jne. ja Raubandusministriumilt talla nahka, petrooleumi, P. A. „Estoonialt“ suhkurt ja puuwillawabrikutelt pejuriet; kõik need ained jagati liikmetele wälja. Ka suutis osakond üleüldisühisuslikes mõttes 1919. a. lõpul ja 1920. aasta algul nõutatud tarbaineid ka teistele ühijuse osakondadele muretseda ja edasi anda, nagu talla-nahka, suhkurt jne. Kuid seda kõik sai teostatud wäiksel määral ja juhustlikelt ning täit rahuldust osakonna liikmetele ei suudetud pakkuda. Liikmete warustamiseks tarbainetega ja küttepuudega sai ka erasisikutega lepinguid tehtud. Nii sai tehtud 1919. a. leping hr. Ed. Sievers'iga, Sisu mõisa omanikuga, puude saatmiseks Sisu mõisast Tallinna osakonnale ja ühtlasi ka ruffi jahu ja tangu muretsemiseks (100 puuda kumbagi) riigi hinnaga, osakonna liikmete jaoks, mille wäljawaotus Tallinna ka wastaw luba oli muretsjetud. Selle lepingu järel nõutatud põletispuudega said küll sel korral kõik ühijuse liikmed rahuldud, wõrdlemisi odawa hinnaga — 300 marka jookslew süld.

Neiu hääles oli midagi, mis nooremehe wõpatama pani.

Ta ei küsinud enam. Waikides silmitses neiu õitsawat nägu, mis paistis talle nüüd wõõrana.

Meeletu wiha wõttis temast wõimust. Wiha iseene ja selle teise wastu, kes nüüd kiirel sammul jõe kallast mööda lähenes.

Waewalt sai Arno wõõrale pilgu näkku heita, kui langes ta karjatades kofku. Seda nurgelist nägu, neid põlewaid filmi tundis ta. . . Siis tema. . . Tema, kes tegi mu kunsti wõimetuks, rööwis mu tulewiku, sirutab käe mu kallima järele. . .

Nagu iseeneft sattus rewolvri pära Arnole pihku.

— Sure! Sure mu häwitaja!

Mino lõi surmarista kõrwale; kuul riiwas ainult infeneeri käewart.

— Miks tahtsid mind tappa, noormees? küsis wõõras. — Ma ei wõi arwata, millega olen teie poolt nii suure lugupidamise ära teeninud, et mind aupauguga terwitada heaks arwasite.

Arnot ei ärita enam teise pilge. Ta näeb millise õrnusega Mino sakslase haawa mähkides talitab; kuidas nad iiksteise filmi waatawad. . .

Arno tuikus kodupoole.

*

Kuid lepingu osa täitmiseft ruffi jahu ja tangu saatmise peale ütles end hra Ed. Sievers lahti, sest et kõik mõisa wiljatagawara walitsuse poolt arwele oli wõetud ja sõjawäe ning rahwa warustuseks summiwiihil äraostetud sai. Selle tõttu ei olnud ka wõimalik liikmeid leiawiljaga laialisemalt warustada. Siljemalt sai liikmete küttepuudega warustamiseks nii 1920 kui ka 1921. a. talweks ostetud küttepuud Riigi Metsade Peawalitsuse lahtel wastutululekul Kõru metskonnast üle Sauri jaama. Nii olid osakonna liikmed küttepuudega ka neil aastatel rahuldatud.

Kooperatiiv.

Et aga esimese järgu tarbainete muretsemine ja liikmetele wäljajagamine suurte raskustega seotud oli ja osakonna juhatusel raskets kippus minema, siis tekkis mõte Tallinnasse Wigastatud Sõjameeste Tarwitajate ühijust asutada. See mõte kiidetakse heaks osakonna erakorralisel peakoosolekul 7. augustil 1920. a., kus ka otsustatakse, et osakond oma raha tegewuse abistamiseks annaks. Nii saigi asutatud „Tallinna wigastatud Sõjameeste ühijus“, mis oma tegewust 1.-st septembrist 1920. a. algab, Pikkal tän. nr. 51.

1920. ja 1921. aasta esimesel poolel töötab ühijus edukalt ja suudab ka liikmete tarwidusi rahuldada, jelle peale waatanata, et kõrwalises kohas asub ja wäheste kapitaaaliga töötab. Siljem aga, kui juba elu normaaloludesse hakkab kujunema ja kõike juba wabalt saadawal ning wõihilus suuremaks minemas ja majaomanik ruumide üüri tõstab, ja üldse ruumisid wabaks tahab saada, siis jääb ka Tarwitajate ühijuse tegewus wäiksemaks ja ei tundu tema järel enam terawat tarwidust, nii kui see

Oli juba pime, kui ta waremetele läks. Läks, wiitul käes.

Rohuga üle kaswanud müüri serwal seisis ta nüüd. Metjad olid kadunud pimedusse; jõe kohal walgendas paks udu maandunud pilwena ja kõrgel waremetes frabistafid kõlunnud.

Waikus ümberringi, igal pool. Arno elab mõttes läbi need aastad, mis elas siin nii ilusates lootustes. Ruttu möödunesid need ilusad ajad. Nüüd on otjas kõik. Sõda häwitas. . . . Maailm on täis wigaseid, õnnetuid, waseid lapsi ja lasteta wanemaid. Arno arwab nende miljonite hädaliste hüüet kuulwat: — Ärgu olgu enam ialgi sõda! See on wägew hüüid, mis katab ühest riigist teise ja selle tähendusft tunnewad kõige paremini inwalidid.

— Jah, ärgu olgu ialgi enam sõda! hüüab Arno ja siis langeb mænguriist wastu kiwi, raskelt, kõlisedes nagu murdunud metall.

Ühtlasi kaob wigane kunstnik müüri äärest. All sügawuses lamab ta, nii farnafena alla warisenud kiwi raskudele.

kiitkuse aegadel oli. Nii ongi kaupluse tegevus ruumide puudusel 1.-st maist 1922. a. seisma pandud.

Abiandmine.

Et wigastatud Sõjam. ühikuse Tallinna osakond wigastatud sõjameeste eneste poolt selleks on asutatud, et oma liikmetele — wigastatud sõjameestele — ja nende perekondadele — majanduslist ja waimlist abi otsekohe osakonna kaudu wigastatud sõjameeste eneste läbi ja kontrolli all võimaldada ja arwesse wõttes seda, et riik pensioni seadustega täielikku rahuldust kunagi anda ei suuda ja et wigastatud sõjamehed omawalitsuse ja riigi abinurujateks ei jääks, on Tallinna osakond omale tähtsamaks ülesandeks teinud niisugustele inwaliididele, kes teatud käsitööd teha suudaksid, seda neile võimalust wõõda õpetada, et nad loowat tööd tehese ennast teiste tarwete-ga ühewäärilised tunneksid olema ja seega ühiskonnale ja riigile oma tööga kasu tooks. Kuid peale ameti kätteõpetamise on neid abitahtjaid inwaliide palju, kes ühikuse-lt otsekohest abi tarwitawad ja ka seda alaliselt jõudu-mööda saanud on.

Abirahad.

Sädalisematele abitarwitajatele on osakond rahalist abi kordumalt ja ühekordest ja ka ainelist abi wäljaand-nud wiimaste aastate jooksul järgmiselt:

1919. aastal rahalist ja ainelist abi 20-ist kuni 750 margani kofku 71 inimesele	Mrk.	18.083.70
1920. aastal rahalist ja ainelist abi antud 87 inimesele 100 kuni 5000 marga suuruses kofku	„	88.406.41
1921. aastal rahalist ja ainelist abi antud 129 inimesele 200 kuni 15.047 marga suuruses kofku	„	189.953.88
1922. aastal esimesel poolel on ra- halist ja ainelist abi antud 57 in- 100 kuni 7741 m. suuruses kofku	„	124.009.—

Toetuslaenuid.

Peale jäänud abirahade on osakond võimaldanud oma liikmetele jõudumööda ilma protsentideta toetuslaenuksid, mis on antud ainult iseäranis hädalistel juhtu-mistel ja kindlat tarwidust silmas pidades, teatud kind-latel tingimistel.

Toetuslaenusid on wälja antud aastate järgi järg-misel määral:

1919. a. antud 32 liik. 100—750 margani, kofku	Mrk.	11.788 65 p.
Sellest 1919. a. tagasimakstud.	„	1.290 — „
Sääb kätte 1. jaan. 1920. a.	„	10.498 65 „
1920. a. antud 72 inim. 150—7500 margani, kofku	„	56.847 48 „
1920. a. sellest tagasimakstud.	„	18.995 — „
Sääb kätte 1. jaan. 1921. a.	„	48.351 13 „

1921. a. antud 60 inim. 500—10000 margani, kofku	Mrk.	113.278 50 „
Tagasimakstud 1921. a.	„	80.207 63 „
Sääb kätte 1. jaan. 1922. a.	„	81.422 — „
1922. a. esimesepoole aasta jooksul antud 28 inimesel. 200—25000 margani, kofku	„	127.800 — „
1922. a. kuni 1. jaan. 1922. a. tagasi saadud	„	50.200 — „
Sääb kätte 1. jaan. 1922. a.	„	159.022 — „

Peale rahalise ja ainelise abi ning toetuslaenude on osakonna juhatus omale ülesandeks seadnud liikmetele, wigastatud sõduritele, töö ja teenistuse muresemises abiks olla, arstiabi võimaldada, kõigis inwaliidide ja langenute perekonna liikmete huwidesse puutuwates kü-sinustes nõuande ja palwefirjade toimetamise; teenistu-se võimaldamise osakonna ettewõtetes ja käsitöö kätteõpetamise õpilastele, wigastatud sõjameestele, osakonna õpetöökoolides.

Tööd ja teenistust

on soowitatud osakonna juhatusel kaudu wigastatud sõdu-ritele, nii kui walwuri, politsei, kantselei jne teenistusse: 1919. a. umbes 25, 1920. a. 30, 1921. a. 45 ja 1922. a. esimesel poolel umbes 25 inwaliidile.

Peale selle on osakonna juhatusel sellekohasel ette-panekul Tallinna linna tööbörjes wigastatud sõduritele wäljaspool järjekorda eesõigus antud teenistusekoha saamiseks.

Teenistust osakonnas ja ettewõtetes on leidnud:

1919. a. täie tööjõuga 3 liiget ja osalise tööjõuga 4 liiget.
1920. a. — täie tööjõuga 13 liiget ja 10 mitte- inwaliidi (töökodades eriteadlased) ja ajutiselt ning osa- lise tööjõuga 30 liiget.
1921. a. — täie tööjõuga 15 inwaliidi, 12 mitte- inwaliidi ja ajutiselt ning osalise tööjõuga 32 inwaliidi.

Arstiabi

on võimaldatud liikmeile 1.-se Tallinna Sõjawäe Sai-gemaija arstimisele saatmisega: 1920. a. — 20 liiget; 1921. a. umbes 60 liiget ja 1922. a. esimesel poolel um-bes 30 liiget. Arsti rohte on murestetud liikmeile oda-wa hinnaga: 1920. a. — 14 inimesele ja 1921. a. — 25 inimesele ning 1922. a. — 16 inimesele.

Ühingu 2.-se kongressi palmel on 1920. a. aprilli-kuust peale Sõjawäe Terwishoiu Walitsuse nõusolekul, wigastatud sõduritele sõjawäe haigemajades maksuta ra-witsemine ja ülespidamine võimaldatud, kuid 1922. a. juuni-kuust algades on ka see võimalus wastawa krediidi puudusel ära wõetud.

Töö- ja hoolekande ministeeriumi poolt on 1922. a. „Riigi Teatajas“ nr. 55. määrus wälja kuulutatud, mille järele ainult wabadusõja inwaliididele järelewit-tus sõjawäe haigemajades võimaldatud, kus juures enne

Rahwawäe ehk Sõjawäe haigemajade komisjonis kindlaks peab tehtama, kas haigus ehk wigastus sõjawäeteenistusest tingitud ehk saadud ja kas tarvitab tingimata rawitust jne.

On veel võimalus Eesti Punase Risti poole arstiabi saamisega E. Punase Risti Ambulatooriumis, pöörata ning kopsuhaigetel Eesti Punase Risti Sellisanaatooriumi sissepeaamise võimalus, kuhu wastuwõtmit leiawad võimalust mööda ka sõjawäe invaliidid.

Nõuannet on püüdnud osakonna juhatus osakonna liikmetele kõigiti võimaldada. Selleks on osakonna kantselei, Narwa maantee nr. 9, igal äripäeval hommiku kella 9-st kuni õhtu kella 5-ni alalises ametis olev juhatusel liige ja ametnik, kes osakonna liikmetele kõigis ühises ja invaliidide küsimustes nõuannet pakuvad: 1) Sisseastujaid registreerivad; 2) toetajate liikmete maksusid wastuwõtawad; 3) töö ja abitahtjaid registreerivad; 4) õpetöötkodadesse ja kursustele osawõtjaid registreerivad ja sellekohaseid seletusi annawad.

Nii on tulnud osakonna juhatusel invaliidide hulgid kaitstes mõne ühiku invaliidi kohta tehtud üleskohut heaks teha, näituseks: Narwast ületulnud wabadus sõja invaliid Fr. D., kes langetöbe all kannatab, raske pealuu wigastuse tagajärjel, ja selle tõttu 100%-se töowõimu kaotusega on, kurtis osakonna juhatusel oma häda, et Wiru maakonna Rahwawäe komisjoni poolt tema töowõimetus ainult 40% suuruses on määratud, ning ei tea, kuidas selles asjas parandust saada. Tallinna osakonna juhatusel palwel sai Fr. D. uuele järelewaatusele mõtetud ning nädal aega Tallinna Sõjawäe haigemajas katsel hoitud, — ja arstide komisjon määras Fr. D. töowõimu kaotuse, mis alaline on, kindlaks 100% peale. See näitus on esile toodud selleks, et näha, kui suured wõiwad ehitused juhtuda invaliidide kahjuks töowõimu kaotuse %% määramise juures, kui invaliid pealegi ise oma haiguse ehk teadmatuse tõttu ei suuda ega tea selles asjas midagi teha ega ettewõtta.

Teine juhtumine iseloomustab jälle invaliidile wastutulematust omawalituse ametnikkude poolt. Nii kaebas invaliid W., Harju maakonna N. wallast, et wallawalitus teda maafacjate nimekirjast wälja jätnud, põhjendades invaliidi enne sõjaaegse ehitamise peale, mille eest enne sõda karistus ärakantud on ja hiljem veel pensioni maksmise samadel põhjustel lõpetanud on. Osakonna juhatus pöörduis kirjalikult Harju maakonna walituse Hoolekande osakonna poole, korraldust teha N. wallawalitusele pensioni wäljamaksmiseks wabadus sõja invaliid W.-le, kuna enne sõjast osawõtmit eettulnud ehitamis pensioni õigust ära ei saa wõtta (sannuti ka maafacjate õigust). Hiljem teatati Harju maakonna walitusele, et pensioni edasimaksmiseks invaliid W.-le, saab wastaw korraldus tehtud, meie poolt mainitud põhjustel. — Sarnaseid juhtumisi tuleb invaliidide elus palju ja kõigile on juhatus jõudu ja võimalust mööda kaasa aidanud ja abi pakkunud. Ühki palwekirju on invaliididele mitmesse ajutisse esitamiseks, nii pensioni, teenistuse, abiraha jne. otstarbeks osakonna kantseleis toimetatud: 1920. a. umbes 50, 1921. a. umbes 100 ja 1922. a. esimesel poolel umbes 45 inimesel. (Kõige enam

kindral Laidoneri nimelise invaliidide kapitaali komiteele sisseandmiseks). Ameerika Punase Risti ja Eesti Punase Risti abi on nõutud osakonna juhatusel korraldusel ja foomitusel 425 inimesele, Ameerika Punase Ristilt pesu ja riideid ning umbes 60 inimesele Eesti Punase Ristilt.

Osakonna õpetöökojad.

1. Kingsepa töökojal.

1.-st jaanuarist 1920. a. wõttis osakond oma kätte Töö-Hoolekande ministri büroo käes olewa Wigastatud Sõjameeste Kingsepa õpetöökojali, mis kitsastes ruumides ja õige wiletas seisukorras kiratse; nõutas töökojalise avarad ruumid Narwa maantee nr. 9, täiendas ja laiendas sisseseadet, uusi tööriistu, masinaid jne. muretsedes.

Õpetöötkoda töötab kahe juhatusliikme otsekohele järelewalwel, esialgu ühe meistri juhatusel. Hiljem aga on kaks meister-instruktori juurde wõetud, kes õpilastele peale praktilise töö weel juureõikust ja muud teadmisi õpetawad. Õpilaste tööõpetus on praktiline ja kestab ühel alal 1½ aastat, mille aja jooksul mitmetes gruppides (kategoriates) ja õppinud tööliste käealustena kingsepa töötegemise täielikult ära õpivad. Õpilastel on õppimise ajal prii korter ja ülewalpdamine ühiselumajas, Magdaleena tän. nr. 4, mis Töö-Hoolekande ministri büroo poolt ülal peetakse. Peale selle saawad nad osakonna poolt wähemat rahalist toetust ja tarwidust mööda ka ilmahinnata jalaõidust ning riideid. Ühtlasi saawad õpilased oma töö eest oskuse järel kategoriate wiiji protsendilist tasu taskurahaaks. 1920. a. algul oli töökojas õpilasi 11 invaliidi ja aasta lõpul 12 õpilast; 1921. a. ja 1922. a. on õpilaste ülemäär olnud 16 õpilast. 1920. a. jooksul lõpetasid õppuse ära 3 õpilast ja 1921. a. jooksul 5 õpilast. 1922. a. lõpetawad õppuse 5 õpilast. Alaliselt on töökojas kuni 12 õppinud töölist-instruktori, kelledest suurem hulk invaliidid. Peale selle 1 juureõikaja ja 1 pealsetegija.

Üleüldiselt on töötanud kingsepa töötkoda 1920. ja 1921. a. hea eduga ja on andnud ühgi ülejäaki:

1920. a. mrf. 272.826.01 ja 1921. a. mrf. 103 tuhat 776 ja 75 penni. Wa 1922. aasta esimesel poolel on töökoja kulud ja tulud seni tasakaalus.

2. Rätsepa töökojal.

1920. a. 1.-st oktoobrist sai osakonnale üleantud Tallinna „Ühistöö“ esimehe, lugupeetud seltskonna tegelase, hra Woldemar Rätsepa poolt, tema lahkel ettepanekul endine „Ühistöö“ rätsepa töötkoda, ühes sisseseade ja ruumidega Tallinnas, Pikal tän. nr. 26, „Mustapeade Seltsi“ ruumes. Osa warandust, mis „Ühistöö“ omandus oli, on osakonnale jäädawalt annetatud, kuna riigi päralt olew warandus ajutiseks tarvitamiseks on antud. Töötkoda on 1921. a. juulikuul üle toodud Pikalt tän. osakonna ruume Narwa maanteele nr. 9, kus ka kingsepa töötkoda asub, filmaspidades seda, et ta seal jäädawamas kohas asub ja mõlemate töötkodade juhtimine ja ülewalpdamine nii kergem on. Kogu töökoja tegewuse aeg on töökojas töötanud alaliselt kuni 6 töölist ühe meistri-in-

struktori juhatusel. Spilasi on töökojas kolm inwaliidi, kes samasugustel tingimistel, kui kingsepa töökojas õpivad. Peale selle on ametis veel asjaajaja, inwaliid. Spilaste õppuse aeg kestab töökojas 2 aastat. Seni on töökoda hea eduga töötanud, näidates isegi ülejääki, nii: 1920. a. — mrk. 9.915,2 ja 1921. a. — mrk. 15.767,64. Aa 1922. a. on töökoja tulud ja kulud seni tasakaalus.

1920 a. nõutas osafond kingsepa töökooli tegevuse alustamiseks ja laiendamiseks valitsuselt laenu 100 tuhat marga suuruses, mis ka 1921. a. ühes pikenduse profentidega ära tasutud sai. 1921. a. detsembrikuul pööras osafonna juhatus kindral Vaidoneri nimelise inwaliidide kapitaali Kom. poole palwega töökodadele toetust määrata, mis ka täitmist leidis ja töökodade toetused on nimetud kapitaali poolt 100.000 mrk. annetud.

Osafonna kingsepa ja rätsepa õpetöökojad esinesid õpilaste töödega 1920. a. Tallinna C. Põllumeeste seltsi näitusel ja said näitusel jalanõude eest 1. auhinna — juure hõbeauraha ja 2000 marka raha ning rätsepa tööde eest 3. auhind — bronsi auraha.

Ettevõtted.

Kino.

Et wigastatud sõduritele teenistust anda ja sissetulekuid saavutada, rentis 1920. a. jaanuarikuul osafond omale Haridusministeeriumi kino, mis asus Pifal tän. nr. 43.

Kino töötas 1920. a. jaanuarikuust kuni 1. maini 1921. a. ja sai üle antud Haridusministeeriumile rendilepingu lõppemisega. Rõige tegevuse aja jooksul on kinos teenistust leidnud 5 inwaliidi ja 1 mitte-inwaliid (klawerimängija). Osafond püüdis võimalust mööda kinos paremaid filmisid näidata ja on ka katset teinud teadusliku filmisid nõutada. Et teadusliste filmide nõutamine raskendatud ning kulukas ja nad harilikult kino publikumile huwitufeta, nii et nende näitamisel kinos käijate arv väheneb, mis 1921. a. kino sissetuleku peale tuntavalt mõjunud on. Pealegi asus kino ühes väga kõrvalises kohas; linna heaks võetavaft lõbustusmaksust wabaks ei saanud, peale mõne ühikku teaduslike filmi, milleks pealegi igaford juba warakult teadaanded esitada tulid; wäljastpoolt mingit toetust ka kufagilt ei olnud, siis ei suudetud jellel alal paljut ära teha. 1920. a. tegewus andis küll ülejääki mrk. 27.517,41, kuid 1921. a. jälle teadusliste filmide tõttu mrk. 17.546,55 puudujääki näitas, nii et üleüldiselt kino tegevusest osafonnal umbes 7000 marka ülejääki on saadud, jelle juures mitmele inwaliidile teenistust võimaldades. 1920. a. on maksatud kino pileтите pealt linna heaks lõbustusmaksu 85 tuhat 752 marka 45 penni ja 1921. a. 67 tuhat 791 mark 35 penni. Pea ettevõtted, mida peab nimetama ja millest osafond oma peasissetulekuid saavutanud, on järgmised:

Pidud.

Selleks on osafonnal juba 1919. a. saadik oma pidu- toimfond, kes seisab koos peaaegjalikult osafonna liikme-

test ja nende perekonna liikmetest. Toime on pandud mitukümmend piduõhtut ja suwel jalutuskaik rohelisse, millest on saadud puhaft ülejääki:

1919. a. 65 tuhat 552 marka 7 penni; 1920. aastal 171 tuhat 872 marka 38 penni; 1921. a. 239 tuhat 58 marka 40 penni. Koffu 476 tuhat 482 marka 85 penni, mis teeb 22,6½ fogu mainitud aastate tuludest.

Osafonna poolt toimepandavad pidud on Tallinna linnawolikogu poolt lõbustusmaksust lahkesti wabastatud 7. juunist 1921. a. arwates.

Rauba arwe.

Osafonna juhatus oma liikmetele, wigastatud sõduritele, kättesaadawa hinnaga küttepuid muretsedes ja see juures kõiki soovijaid rahuldades, on leidnud võimaliku olema sissetulekute saavutamiseks küttepuid suuremal arwul ulesosta, kui jeda liikmete tarwidus oli ja ülejääwa osa küttekomitee hinnaga mitmesugustele riigi- ja eraasutustele edasi müüa, millest on saadud puhaft ülejääki: 1919. a. 8875 marka 65 penni, 1920. a. 30 tuhat 995 marka 66 penni ja 1921. a. 124 tuhat 403 m. 55 penni, kofku 164 tuhat 274 marka 86 penni, s. o. 7,8 % kogutuludest.

Loterii-Allegri.

Pidude kõrwal on korraldanud osafond weel asjade Loteriid, mis on annud osafonnale kaunis tuntawa sissetuleku: 1919. a. 15 tuh. 207 mrk. 10 p., 1920. a. 49 tuh. 846 m. 30 p., 1921. a. 133 tuh. 351 mark. Koffu 198 tuhat 404 marka 40 penni, s. o. 9,4%.

1922. a. toimepandud Loteriist on sissetulnud puhaft ülejääki 128 tuhat 281 mark 25 penni.

Rahaline wõiduloosimine.

1920. aastal korraldas juhatus rahalise wõiduloosimise 100.000 marga suuruses summas, mille wäljaloo- simine oli 9. jaanuaril 1921. a. Puhaft ülejääki on saadud: 1920. a. arwel 35 tuhat 756 marka 40 penni ja 1921. a. arwel 54 tuhat 300 marka, ühtekofku 90 tuhat 56 marka 40 penni, s. o. 4,3% fogu tuludest.

1922. a. on teofil rahaline wõiduloosimine 200 tuhande marga suuruses summas, mille wäljaloo- simine on 1. detsembril 1922. aastal.

Märkidega korjandus.

Märkidega korjandus on annud puhaft sissetulekut: 1919. a. 9940 marka 19 penni, 1920. a. 27 tuhat 460 marka 50 penni, 1921. a. 82 tuhat 961 mrk. 90 penni kofku 120 tuhat 362 marka 59 penni, s. o. 5,8 % fogu tuludest.

1922. a. aprillikuul toimepandud korjandus andis puhaft sissetulekut 92 tuhat 421 marka 50 penni.

Peale selle on weel mõned wähe- ma tähtsusega ette- võtted olnud. Üleüldiselt on osafond omale sissetulekuid peaaegjalikult oma ettevõtetest saavutanud, kuna an- netused ainult 24,3% fogu tuludest wälja teewad.

Osakonna tulude

Tulud

1919., 1920., 1921. aasta ja

	Artwete nimetus	1919. a.		1920. a.		1921. a.		Kokku		% suurus	1922. a. funi 1. VII	
1	Annetused	19075	55	227614	22	264972	09	511661	86	24,3	212570	10
2	Pidudest	65552	07	171872	38	239058	40	476482	85	22,6	80719	—
3	Karbitorjandus	9940	19	27460	50	82961	90	120362	59	5,8	92421	50
4	Loterii-allegri	15207	10	49846	30	133351	—	198404	40	9,4	128281	25
5	Raamatute korjandus	4785	76	—	—	—	—	4785	76	—	—	—
6	Rauba arwe	8875	65	30995	66	124403	55	164274	86	7,8	9586	10
7	Hoolekande asutuste arwe	10585	—	—	—	—	—	10585	—	—	—	—
8	Muud wäiksed tulud	1271	45	1614	19	—	—	2885	64	0,1	2803	50
9	Loetajad liikmed	—	—	3990	—	47000	—	50990	—	2,4	56000	—
10	Rino	—	—	24517	41	—	—	24517	41	1,2	—	—
11	Ringsepa töökool	—	—	272826	01	103776	75	376602	76	17,8	—	—
12	Rahaline wõiduloosimine	—	—	35756	40	54300	—	90056	40	4,3	21645	—
13	Rätsepa töökoda	—	—	9195	23	15767	64	24962	87	1,2	—	—
14	Suhtru operatsiooni kasu	—	—	41800	—	—	—	41800	—	1,9	—	—
15	Registreerimise maks	1369	33	1148	50	240	50	2758	33	0,1	—	—
16	Zookswa arwe protf.	—	—	—	—	3881	16	3881	16	0,1	—	—
Bilans		136662	10	898636	80	1069712	99	2105011	89	100		

Wigastatud Sõjameeste ühingu Tallinna osakonna

äriseis 1. jaanuaril 1922. a.

Aktiwa

Passiwa

1	Kassas raha	62143	15	1	Kapitali arwe	1340480	70
2	Zookswal arwel	156535	50	2	Krediiditorid	95261	30
3	Rauba arwe	138888	60	3	Puude ettetellijad	10000	—
4	Loterii ja pidude asjad	20858	50	4	Grasapitaalid	400	—
5	Kantselei materjaal	4300	—				
6	Wäliskraha ja wäärtpaberid	2361	40				
7	Loetuslaenuid liikmetele	81422	—				
8	Debitorid	181946	90				
9	E. Ratasepa kahtlane wõlg	17800	—				
10	Uwanside arwe	6307	50				
11	Inwentaar	128626	35				
12	Uleminewad summad	3880	—				
13	Ringsepa materjaal	588398	95				
14	Rätsepa materjaal	33734	75				
15	Põletispuud Lauri jaamas	19535	40				
Bilans		1446742	—	Bilans		1446742	—

ja kulude arwe

1922. aasta 1-se poole eest.

Kulud

Arwete nimetus		1919. a.		1920. a.		1921. a.		Kokku		1922. a. Juni 1, VII	
1	Abisaajate arwe	18083	70	88406	41	189953	88	296443	99	124009	—
2	Jõulupuu	—	—	—	—	23903	—	23903	—	—	—
3	Kino arwe	—	—	—	—	17546	55	17546	55	—	—
4	Arifilud: palgad:										
	Zuhatusse palgad	5100	—	30100	—	43310	—	78510	—	—	—
	Ametnikkude palgad	8769	—	91368	33	127300	—	226437	33	—	—
	Muusikafoori juht	—	—	—	—	4450	—	4450	—	—	—
	Revisjonikomisjoni tasu	—	—	—	—	4463	40	4463	40	—	—
5	Majanduse kulud: üür, kütte, wal- gustus, ruum. forrash., tulek.	1458	60	14817	16	23259	14	39534	90	—	—
6	Kantselei kulud: kantsele. materjaal, post, telegr., telefon	3249	87	4402	74	10872	50	18525	11	—	—
7	Inwentuuri kustutus ja amortis	106	—	6960	95	23441	50	30508	45	—	—
8	Laenude prots.	—	—	5500	—	2834	35	8334	35	—	—
9	Mitmesugused kulud	2157	40	4108	80	7531	90	13798	—	50700	—
10	Linnawalimiste kulud	—	—	—	—	10930	—	10930	—	—	—
11	Rekshuhatusse prots. maks	—	—	25976	55	—	—	25976	55	—	—
12	Raamatukogu kulud	—	—	3558	—	—	—	3558	—	—	—
	Puhastasu	97737	53	623437	86	579926	77	1301102	18	244639	25
	Bilans	136662	10	898636	80	1069712	99	2105011	79		

Osakonna liikmed.

Osakonnal oli 1920. a. liikmeid: 1. jaanuaril 419 ja 31. detsembril 494 inwaliidi; 1921. a. 31. detsembril oli 525 liiget; 1922. a. 1. juuliks aga juba 556 liiget inwaliidi. Üks kolmandik osakonna pärisliikmete arwust on wabadusõja inwaliidid, teised peaaesjalikult ilmaõja inwaliidid ja ka teiste sõdade inwaliidid.

Sihtliikmeid, s. o. ära surunud inwaliidide ja sõjas surma saanud ning jäljeta kaduma läinud sõjameeste perekonna liikmeid on praegu 4.

Surnud on 1920. a. 6, 1921. a. 3 ja 1922. a. 4 liiget ja teistesse osakondadesse üle läinud 1920. a. 8, 1921. a. 2 ja 1922. a. 2 liiget ja teistest osakondadest üle tulnud 1920. a. 11, 1921. a. 5 ja 1922. a. 4 liiget.

Loetajaid liikmeid oli osakonnal 1919. a. 96, 1920. a. 48, 1921. a. 134 ja 1922. a. esimesel poolel 85. Osakonna ettepanekul walis üleriikline wigastatud sõjameeste ühingu kongress 1922. a. kewadel ühingu auliikmeteks Riigiwanema herra R. Pääts'i, end. Sõjawägede ülemjuhataja herra kindral-leitnant Raidoneri, end. Merijõudude juhataja hra aseadmiral S. Pitka ja Cesti Punase Risti.

Osakonna juhatus.

Juni 1920. aastani oli osakonna juhatus 7-liikmeline ja 1920. a. alates 9-liikmeline. Zuhatusse koosole-

kuid on peetud üks kord nädalas. Osakonna esimees, kassapidaja ning warahoidja saamad wäikest tasu, teised juhatusse liikmed mingisugust tasu ei saa. Osakonnas on alaliselt ametis raamatupidaja, sekretäär ja asjaajaja.

Revisjoni komisjon.

Osakonna tegewust rewideerib peakoosoleku poolt walitud revisjoni komisjon. Juni 1920. a. oli revisjoni komisjon 3-liikmeline ja 1920. a. alates 5-liikmeline. Revisjoni komisjoni liikmed saamad tehtud töö eest wäikest tasu.

Muusikafoor.

1919. a. juwel käisid Soome õpetajad Tallinnas ja finkiid sel puhul heategewaks otstarbeks 10.000 Soome marka. Raha anti Cesti õpetajate liidule wastawale asutusele edasiandmiseks. Cesti õpetajate liit andis raha osakonnale muusikariistade ostmiseks puhkpillide orkestri jaoks. Nii asutati wigastatud sõjameeste puhkpillide orkester Tallinnas. Ka finkiid ilmaõja ajal Brantfusmaal Wene sõjawäe ofades teeninud Cesti sõjamehed seal asutatud muusikafoori puhkpillid 1920. a. Cestisse jõudes osakonnale. Peale selle on osakond weel orkestrile uusi muusikariistu juure otnud. Praegu on orkestris 18 mängijat. Kõik mängijad on wigastatud ja demobiliseeritud sõjamehed ja nad on enamalt Cesti ja Wene sõ-

javäe orkestrites mänginud. Seade mängijate tõttu on osakonna orkester üks parematest puhkpillide koorist Tallinnas. Osakonnal on kawatfus orkestrit veelgi suurendada. Orkester on peaaegjalikult mänginud kontsertidel, pidudel, liuwäljadel jne.

Raamatukogu.

Osakonnal on oma liikmete jaoks raamatukogu, mis juba 1919. a. asutati. Osakond on tahtnud asutada ka lugemislaua, kuid ruumi puudusel on see tänini täide viimata. Praegu on raamatukogus 228 köidet. Peaaegu kõik Eesti ilmuvad ajalehed ja ajakirjad saadavad lahkelt osakonnale ühe eksemplaari ilma hinnata. Osakond kawatseb võimalust mooda raamatukogu täiendada ja selleks on temal käesolewa aasta eelarwes 10.000 m. Raamatud antakse lugemiseks wälja osakonna liikmeile ilma maksuta. Raamatute tarwitamine on õige elaw.

Mitmesugused asjad.

Praegu asuwad osakonna kantselei ja kingisepa ning rätsepa õpetöökojad 1920. a. rehwireeritud üürikorteris, Narwa maanteel nr. 9. alumisel korral. Et majapere-mees M. Sgnatjew kawatseada neisse ruumidesse kortsu või mõnda muud farnast ettevõtet sisse seada, tahab ta osakonda ühes õpetöökodadega neist ruumidest wälja tõsta. Asi on praegu kohus pooleli. Et nimetatud ruumid osakonna õpetöökodade jaoks kitsaks on jäänud, kawatseb osakond omale maja osta, kuhu mahuksid praegu olemas olevad õpetöökojad ja teised osakonna ettevõtted. Maja ostmiseks loodab osakond laenu ja toetust saada Tööhoolekande ministriumilt ja Raidoneri kapitaalilt.

Ragu seni, tahab osakond ka edaspidi kõige suuremat rõhku panna inwaliididele wastawa käsitöö või ameti õpetamise peale, et nad ise wõiksid omale ülespidamist teenida ja kodu asutada. Ruumide ja raha puudusel pole osakonnal võimalik olnud uusi õpetöökodasid juukse-koikamise, kella- ning kullassepa, päewapildi jne. alal awada ja mõnesuguseid kursusi korraldada, kuid osakond kawatseb seda tulewikus teha, kui korda lähed awaramaid ruume ja rahalist toetust nõutada.

Et awalikul ülesehitawal tööl kaasa aidata, wõttis osakond Tallinna linnawolikogu walimistest ifeseiswama nimekirjaga osa ja sai ühe koha linnawolikogusse. Peale selle on osakonna esitajad Tallinna linna hoolekande ja termishoiu komisjonides, linna esitajaks mõnes linna algkooli hoolekogus ja linna termishoiu kuraatoriteks.

Osakond, kui heategew asutus, on wabastatud tulu- ja tempelmaksust.

Weneagiste pensionääride pensioni määrade tõstmisest.

Suurematel hullkadel on teadmata, kui raske on praegusel ajal wigastatud sõjameestel, kes oma termise ja tööjõu täiesti ehk osalt sõdades on kaotanud, endile elu-ülespidamist muretsjeda. Nõuärans raskest seisukorras on sellepoolest ilmaõija inwaliidid, keda karmiise kogu olemas ja pealegi need, kellel perekonnad toita.

Meil on küll Weneagiste pensionääride toetamise seadus olemas, mille põhjal kõigil endistel Weneagistel pensioni saajatel õigus on riigilt toetust saada, kuid tegelikult ei ole sellest seadusest ühelgi neist kasu, sest et toetus sedawõrd wäike on, kõigist 250—500 marka kuus, mis kangeltsi ei suuda eluülespidamiseks abi pakkuda. Pealegi on seegi abisaamine kitsendustega seotud; abi ei saa neel, kelle sissetulek üle 500 marga kuus tõuseb, ehk kui sissetulek wähem riigi poolt saadawast abist, siis maksetakse ainult puuduw osa wälja.

Sellest näeme, kui suur wajadus eelnimetatud pensioni määrade kõrgendamise järele on.

Ilmaõija inwaliidide arwates on neil, kui igal teiselgi wabariigi kodanikul täieline õigus wastawalt oma kaotatud termise ja tööjõu kaotusele riigilt toetust ja abi nõuda ning saada. Pealegi oli ilmaõija oma õfekoheste tagajärgedega tõukeks rahwaste ifeseiswuse püüetele; ilmaõija sai nurgaks mäikerahwaste wabadusele — nende ifeseiswusele, kes aastafadasi monarhiistlike suurriikide orjakütetes wiibisid. Ka Eesti on üks neistsinatstest mäikerahwastest, kes praegugi veel Suur-Wene ehk Sassa junkrute ifkes oleks äganud, kui mitte ilmaõija saatuslik lõpp poleks meie ifeseiswusele teed tasandanud. Kui kunagi ja kuskil pool nende rahwastest jutt on, kes peale ilmaõija omale ifeseiswuse said, siis tarwitatakse nende kohta järgmiselt lauset: „ilmaõija tagajärjel tekkinud riigid“. Ja keegi ei saa selle lause tõsidust salata ega ümberlüüfata. Sellepärast ei saa ega tohi meie ilmaõija inwaliidide, kui armuleiwa saajate peale waadata, kelle wastu riigil mingisuguseid kohustusi ei ole. Nad on Eesti ifeseiswuse saawutamisel, nii kui wabadusõija inwaliididki, waewa näinud, oma were ja termise selle kättefaamiseks ohwerdanud.

Ilmaõijaõst osawõtnud riikides on ilmaõija inwaliidid suures lugupidamises ja nende eest hoolitsemine seisab esimeses järjekorras; nende saatus kõrgendamiseks tehakse kõik, mis wähetegi võimalik. Abiandjate eesrinnas sammub riik, kes pensioni seaduse läbi neile enam-wähem korraliku pensioni võimaldanud; maksima pannud seaduse, mis teenistuse saamises inwaliididele ka eraasutuses eesõiguse annab, ja mille järele ka kõik asutused on sunnitud käima. (Ka meil Eestis on korraldus wabadusõija inwaliidide jaoks olemas, mille põhjal neil riiklistes asutustes koha saamisel eesõigus on, kuid see seadus on ainult paberil ja keegi ei mõtlegi selle järele käia ega selle täitmisel nõuda). Peale nende on veel muud seadusi ja määrusi, mis inwaliididele kõrgendusi pakuwad, nagu: raudteel sõitmisel, arstiabi ja proteeside saamisel jne. On olemas igasugused õpetöökojad, kutsekoolid ja kursused, mis riigi ja omawalituse ning seltsfondliste organisatsioonide poolt ülewal peetakse, kus inwaliidid, kes sõjas saadud wigastuste ehk haiguse tagajärjel endisel tööalal edasi töötada ei wõi ega suuda uut elukutset ära õppida ja endid hariduslikult täiendada wõiwad. Riiklike abiandmise kõrwal tegutsewad igasugused seltsfondlised organisatsioonid ja komiteed, kelle poolt antaw abi ja toetus mitte tühine ei ole.

Ja nüüd: mis on meie juures selleks ära tehtud, et ilma sõja invaliidide olukorda parandada? Mitte midagi. Ehk kui, siis sedamõrd väiksel määral, millest rääkida ei maksa, nagu: pensiooni seadus, mille läbi saadaw abi isegi suuremiks ei jätku. Sõja vabadussõja invaliididel ei ole võimalik kõiki eelpool toodud „headusi maitsta“, kuid ilma sõja invaliidid on sunnitud leppima ainult raasufestega, mis esimeste laudadelt maha pureneb.

Urgu mõtelgu keegi, et sellega oleks tahetud ilma sõja invaliidide eesõigustatust lugeda ja esimestesse parmasse seisukorda asendada. Sugugi mitte. Ehk küll nii mitmelgi Rigastatud Sõjameeste Ühingu kongressidel, kus viibisid saadikutena vabadus- kui ka ilma sõja invaliidid, mõlema sõja invaliidide ühesõiguslusest toonitati, pensiooni kui ka muu abisaamise suhtes, ja sellekohased otsused ka vastu võeti, mille läbi viimiste peale aga praegust meeleolu ja seisukorda arvestades võttes, mõeldagi ei võid. Ilma sõja invaliidide soov oleks, et riik võimaldaks neile enam-vähem praeguse elule vastava pensiooni; ei saa ju keegi, isegi invaliid mitte, 250—500 margaga kuus ära elada, kellel veel pealegi perekond toita on. Kuid sellest, kelledest pensiooni kõrgendamiseks oleneb, saadavad vähesed aru.

Selle asemel, et ilma sõja invaliidide olukorda parandada, võetakse isegi seegi abi ära, mida nad senini on saanud, nagu: arstiabi lõpetamine. Ilma sõja invaliidid, kes saadud haavade ja haiguste tagajärjel tingitud järelravimisest tarvitavad, said seda senini sõjaväe haigemajades maksuta, mis sugune korraldus maksimaalselt Rigastatud Sõjameeste Ühingu palve peale. Nüüd on aga seegi kõrgendus, mis neile nende raskest majanduslikes seisukorras suureks abiks oli, valitsuse korraldusel lõpetatud. Sgauris aga teab, kes kunagi haige on olnud, kui suur tulu nõuab praegusel ajal arstimine; peaaegu võimata on see neile, kes endid oma kätetööga peavad toidma. Mis peavad aga ilma sõja invaliidid tegema, pealegi need, kes täiesti töövõimetud? Saadud haavad löövad sagedasti lahti ja tarvitavad pikemaajalist ravimist, niisama ka haigused, kuid 250 margalist pensioonist jätub ainult üheksõiguseks arsti kulu katteks, kuna arstimisest ega haigemajade minerkust juttugi ei võid olla. Riisuguse ettenägemata ja hoolimata samnu läbi on ilma sõja invaliidid saatusel hooletaks jätetud ja paljudki neist peavad enne aegselt hauda varisema.

Kõige selle juures on liig valus kuulda lauset, mida tihti peale armastatakse ilma sõja invaliidide kohta tarvitada: „Ega mina ehk meie teid ilma sõjast fundinud minema“. Riisugune väide on täiesti vale ja ülekõhune, pealegi kui see riigi juhtivate jõudude suust tuleb. Sarnaseid ülesastumisi võib ainult sellega seletada, et ilma sõja invaliidide pensiooni kõrgendamise vastu põhjendatud väidet ette tuua ei ole, kuna aga selle läbi viimiseks mingisugust toetust anda ei taheta, ehk küll vastulejad ise väga hästi pensiooni määrade kõrgendamise vajadusest aru saavad.

Sgal ühel, ja pealegi riigi juhtivatel jõududel peaks ometigi teada ja arusaadav olema, et meie ilma

sõja ajal Wene riigi alamatenä pidime maksimusele olewaid seadusi täitma ja nende järel käima, kuigi paljud neist meile vastumeelt olid. Nende mittetäitmisel oleks aga meiega kui maksima korra vastastega ja riigi ärandjatega ümber käidud. Sellepärast ei tahaks uskuda, et sarnaste üteluste ja ülesastumistega saaks meie noore riigi kodanikkudes riiklist õigustunnet ja arusaamist seaduse austamist ja täitmist kasvatada, küll aga seaduse ja maksima korra vastalised meeleolu luua. Kuid loodetavasti ei leidu meil, wabariigis, palju niisuguseid kodanikke, kes sarnaseid waateid jagaksid ja õigeks mõistaksid.

Töö-hoolekandeministeerium, kes Wene aegiste pensionäride senise pensiooni seaduse otstarbeteist aru sai, esines juba ammuigi valitsuse ees mainitud pensiooni määrade kõrgendamise kawaga, kus pensiooni ülemmäärana 1650 marka ettenähtud oli, kellele ilma sõja invaliidid selle eest tänu wõlgnewad, ei läinud see kawa valitsuses läbi.

Walitus oli küll nõus Wene aegiste pensionäride pensiooni tõstma, kuid ainult 150% wõrra ja ainult nendele, kes wähemalt pool wäljateenitud ajast on teeninud Wene ajal maaalal, mis Cesti Wabariigi territooriumi moodustab ja nende ilma sõja invaliididele, kes mainitud maaalal mobiliseeriti ning langenute omakstele sellejama kitsendusega.

Nüüd on Töö-hoolekandeministeerium walitsuse kaudu uuesti esinenud mainitud seaduse muutmise eelnõuga Riigikogus. Eelnõus on ettenähtud kolm warianti: Walitsuse redaktioonis 150 ja 200% toetusraha normide kõrgendamisega ühes eelpool tähendatud kitsendusteta. Töö-hoolekandeministeeriumi redaktioon laiendab pensiooni saamise õigust ka nende kohta, kes Wene seaduste järele pensiooni õiguslisteks saanud, kuigi nendele veel pensioon määrata on, kui nemad dokumentaalselt kindlaks teewad, et neil õigus on tähendatud pensioon saada.

Rahe eelmise, walitsuse poolt heaks arwatud redaktiooni kohta leiab Töö-hoolekandeministeerium, et nende vastuwõtmisel seadus suuremalt jaolt täitmatuks jääks, sest peaaegu võimata on kindlaks teha, kes invaliididest mobiliseeritud ja kelle perekonnad elafid Cesti Wabariigi territooriumi moodustawal maaalal, niisama ka teiste pensionäride teenistuskohal kindlaks tegemine.

Riigikogu rahaasjanduse komisjonis, kus mainitud seaduse eelnõu 24. mail arutusel oli, laiendati, pahempoolsete ettepanekul, pensiooni saamise õigust kõigi kohta, kes Wene ajal pensiooni õiguslisteks said, kuid kellel see veel määratud ei olnud; jätakse eelnõust märkus wälja, mille järele toetusraha neile ei maksta, kellel kõrwalteenistus toetusraha suurune on; ja kõrgendatakse eelnõu järele seni toetusraha 200% wõrra, kusjuures aga kitsendus, mis kõrgendatud pensiooni võimaldab ainult neile pensionäridele, kes tõendawad, et nad Cesti territooriumil pool teenistusaajast teeninud ehk sellelt mobiliseeritud on, waatamata pahempoolsete vastuwõetuste peale sisse jäi.

Rahaasjanduse komisjoni poolt lõpulikult välja-
tõstatud ettepanek oli Riigikogus 19. juunil s. a. aruti-
sel; otjustati aga herra rahaministri ettepanekul eel-
nõud rahaasjanduse komisjoni uuesti läbiivaatamiseks
tagasi anda.

Herra rahaminister põhjendas oma ettepanekut sel-
lega, et rahaasjanduse komisjon walitsuse kitsendused
territooriumi ja teenisusaja suhtes põhjuseta kõrvalda-
nud. Zmelik küll. Herra rahaminister leiab oma, kui
üksiku isiku põhjendused kaaluvamateks rahaasjanduse
komisjoni arvamistest, kus ometigi hull arusaajaid
rahwaesitajaid liikmeteks.

Täiesti arusaamataks jääb herra rahaministri kitsa-
rinnaline seisukoht ja süüdius, millega ta terwest ihust ja
hingest ilma sõja invaliidide pensiooni kõrgendamise was-
tu raiub, nagu saaks ainult pensiooni määrade mitte kõr-
gendamise läbi riigi rahaasjandust hülgawale järjele
tõsta.

On küll tõsi ja teada, et meie riik alles noor ja ma-
janduslikelt nõrgal alusel seisab, et riigi eelarwed, waa-
tamata tasakaalu wiimise peale, puudujääkidega lõpewad,
ja et neist raskustest väljapea semine meilt äärmiselt koku-
hoidmist ja jõupingutust nõuab, kuid ärgu siindigu koku-
hoidmine wabadus- ega ka ilma sõja invaliidide arwel,
mis riigile rohkem kahju kui kasu wõib tuua.

Riigi wäljaminekute wähendamine ja sissetulekute
suurendamine ei olene mitte sellest, kuidas osatakse riigi
eelarwesse arwusiid paigutada, waid riigi majanduspo-
liitika ja rahaasjanduse õigele teele juhtimist, mis aga
suurt oskust, wilumist ning emastalgawat tööd tarwitab.
Niisugusele teele jõudes, saab meil võimalik olema inwa-
liidide seisukorda tuntawalt parandada ja nende küsi-
miste lahendamisel ei tarwitaks meil siis nii suurt jõu-
kulutust olla — nagu nüüd.

Herra rahaministriga eesotsas katseb üks oja Riigi-
kogu liikmeid kõik abinõud tarwitusele wõtta, et walitsuse
(õigemini herra rahaministri) seisukohta ja ettepanekuid
ilmasõja invaliidide pensiooni suhtes kitseda ja läbi wiia,
põhjendades endi seisukohta riigi raske rahalise seisuko-
haga. Seda summat aga, mis riigil pensiooni kõrgenda-
mise läbi aastast rohkem tuleb wälja anda, saaks kerge
waewaga koku, kui katjutaks piiri panna wäärnähitus-
tele, mis meil Gestis lõpsakalt õitsewad.

Kuid nende kõrvaldamiseks puudub arwatawasti
tahtmine ja energia.

Riigikontrollööri seletuse järele on riik 1921. a.
kuritarwituste ja korratuste tõttu umbes 234.000.000
mkf., loe: kakskümmend neli miljoni marka) kahju
saanud, kuid arwatawasti on see summa weelgi
suurem, mis aga mitteawalikult tulemise tõttu selgeks
pole suudetud teha. 234.000.000 margast oleks wõidud
ilmasõja invaliidide pensiooni kõrgendamise läbi tekkivat
kulu umbes 7 aastat katta.

Olgu üks näitus: meil tuntud ja kuulsal ärimehel,
Zigikowil, tuli 14 miljoni ümber tulumaksu maksta,
sissenõudmisega aga pikendati ja pikendati seni, kui ta
heaks arwas ühes kinni lüüa ja temalt enam midagi ei

olnud wõtta. See summa oleks aga üksi poole pensiooni
kõrgendamise läbi tekkivat kulu katnud.

Niisuguseid „ausaid“ ärimehi on meil Gestis palju,
kelledest hull tiuhja taskudega Gestisse tulnud ja weelgi
tulewad, siit aga täie taskudega pealegi naerdes ja ausa-
tena ära lähewad, riigile mitte pennigi raha koku kü-
weldamise eest makstes.

Suwigiga on invaliidid selle seaduseelnõu käiku jäl-
ginud ja ootawad nüüd suure põnewusega, millal see
uuesti Riigikogus arutusele tuleb, lootes, et eelnõu rah-
waesitajate enamuse poolt, kes rahwal ligemal seistes in-
waliidide rasket seisukorda tunnawad ning ükskõiksusega
asja peale ei waata, niisugusest vastu wõetakse, mis in-
waliidide rahuldaks.

A. R.

Lõbustusmaks.

Wigastatud sõjameeste ühingu osakonnad peamad
endid omal jõul ülewal. Riiklikult toetust nad ei saa.
Siinawalitused neist ei hooli, toetusest ei maksa rääki-
dagi. Minult Tartu linna- ja maakonnawalitused on
selles teisel seisukohal ja arusaamisel, sest nende poolt on
Tartu osakonnale juba mitmel korral toetusraha määra-
tud. Siis on ka weel mõned linna- ja maakonnawalit-
sused, kes wigast. sõjam. ühingu osakondade pidud on
lõbustusmaksust wabastanud. Meile linna- ja ma-
konnawalitustele, kes seda weel mitte ei ole teinud, on
tihti jälle meeldetuletatud ja palutud, et mitte sünnis ja
õige ei ole wigastatud sõjameeste ühingu pidude pealt,
mille sissetulek nende wiletuste wähendamiseks lähed,
lõbustusmaksu wõtta, waid see oleks juba autohustus
neid pidusi lõbustusmaksust wabastada.

Need palwed ja meeldetuletused on aga hiiidjaks
hääleks kurtidele kõrwadele ja kiwifõwa südamele jää-
nud. —

Mis mind selles asjas jälle sunnib sulge kättevõtna
ja tõstid sõna kirjutama, on üks kiri, mida Wiljandi
maakonnawalitus wigastatud sõjameeste ühingu kes-
juhatajale juunikuul algul saatis.

See kiri on sedawõrd siuliselt tähtis, iseäranis sel-
lele, kes kord meie invaliidide ajalugu kirjutab, et teda
awalikuse ees tutmustada.

Kiri on sõnasõnalalt järgmine:

„Wigastatud Sõjameeste ühise Kesjuhatajale.

Kirja 22. meabr. s. a. nr. 60 peale teatame, et ma-
konnawõukogu teie ettepanekut Wiljandi maakonnas asu-
wate Wigastatud Sõjameeste ühingu osakondade poolt
toimepandawate pidude lõbustusmaksust wabastamise as-
jus läbiwaadates ja arwesse wõttes, et kõigi sarnaste
ühingute eesmärk ja otstarbe on heategevuse alal nii-
wõrd tähtsad, et neid toetama peaks, aga et maakonnas
kõik pidud ühingute ja sekkide poolt korraldatakse, kelle-
del sama heategevuse otstarbe ja eesmärk on ja et kõik kindr.
Daidoneri nimelise invaliidide kapitaaali heaks 5—6 juu-
nil s. a. maakonnas toimepandawate pidude ja lõbustuste
pealt maakonna heaks saadaw lõbustusmaks on juba ot-

füstatud annetada wabadusföja inwaliidide ja langenud sõdurite waestelaste toetamisefks nimetatud inwaliidide kapitaali kaudu, ja kui ühed alaliselt wabastada, siis on ka teistel õigus seda paluda, ja lõpuks ei jääski enam maafonna eelarwes ettenähtud lõbustusmaksust ffsjetulekut, koosolekul 12—13 mail f. a. otjustas: ettepanekut tähelepanemata jätta.

Maajandusofatonna juhataja, maafonnawalitfufe efimees: (allfiri). Asjaajaja: (allfiri).“

Ja, ja! „Meie peseme käed puhtaks. Meie tunneme, et sedaforti ühingu eesmärk niimõrd tähtis on heategewufe alal, et neid toetama peaks, aga — kuidas seda teha faad? Kõik meie maafonnas asuwad felftid ja ühifused on heategewufe alal niifama tähtfad kui inwaliidide ühing. Wabastad inwaliidide ühingu ofatonnad lõbustusmaksust, siis pead ju ka kõik teised felftid ühingu, kütirühmad, põllumeestefogud jne. jne. wabastama. Mäete, inwaliidid, maafonna eelarwesse jääks auw, mis kofkulangemist ähwardab.

Noh, mu herrad maanõunikud, see on ju abfurdu!

Sead ei tohi kellegile teha, ka kõige suuremale hädalifele, felft siis tulewad ka kõik teised ja tahawad, et neile ka head tehakse.

Nii räägitakse lastele ja weel rumalatele lastele, kelle peaaajudes weel loogilist järjekorda ei ole, mõtlemisses ja asjadest arusaamisefks.

Herrad maanõunikud! Mehed, kes teie kodukollet ja warandust ffsfungiwa waenlase wastu oma wereja terwife ohwriga kaitsesid, kes Gesti ifeseismufe ajalooliselt kuuljates lahingutes löid, need mehed ei ole enam lapsed, neile rääkige kui meestele. Ütelge neile juba otsekohefelft, felft nad faawad nii kui nii teie mõtetest aru:

„Meie ei taha teid teie õnnetufes aidata. Meie poolt ärge toetust lootke! Nastad on felfjataga ja meil on teie teenused ununud. Ei mäleta kõepoleft enam, mida teie siis päris teinud olete, et toetust meie käest tahate? Ja illeilõhje, liihidalt öeldud — meil ei ole teid enam tarwis!“

See oleks juba põiklemiseta ja otsekohefelft öeldud.—

Mäitab, et fellega oma fuidametunnistust püüate rahustada, kui kätt fuidame peale pannes tõendate: ja, meie oleme ju wabadusföja inwaliide ja langenud sõdurite waestelaste eest juba küllalt hoolitfenud, felft mõtelge — kõik kindr. Laidoneri inwaliidide kapitaali heaks 5—6 juunil toimepandud pidud ja lõbustufed on maksust wabastatud.

Tõesti, fuur teenus, fuur ja lõpulik hoolitfus ifamaa kaitsjate wastu!

Rohkem ei tohi nõuda.

See on wõllanali ülitõfise asja juures, kui seda otsekohefelft wõtta.

Inwaliidide ühing, kuhu kogunud mehed, kes kõrgema ohwri, mis inimene iganesgi wõib tuua, ifamaa alarile toonud — wereja terwife ohwri, ühing, kes wabed-lapsed ja fefednaised on oma kaitsje ja toetufe alla wõtnud, kelle ifad ja mehed sõjas wabadufe eest oma elu jätsid, see ühing ei ole Wiljandi maanõukogu otjufe järel mitte põrnugi rohkem wäärt heategewufe alal, kui laulu- män-

gu-, teatri-, fjugupulli-, põllumeeste- ehk mõni muu felft wõi ühing. Sefst, kui wabastame wigastatud sõjameeste ühingu ofatonnad lõbustusmaksust, siis tulewad ka kõik teised felftid ja ühingu lõbustusmaksust wabastust nõudma ja neil on niifama fuured teenused heategewufe alal ja niifama toetamise wääriklijed eesmärgid, kui inwaliidide ühingu!

Di, seda rumalat wõrdluft, seda mõtetut paifkamist!

Uga afume rohkem selle nähtufe fuidame juurde.

Praegu on Wiljandi maanõukogus põllumeeste enamus. Nende käes on juhtimine. Kui need mehed nii räägimad, kelle warandus ka tulewikus weel kaitssemist nõuab, siis on see, wähemalt küll minu aru järele, rumal mõiftnatus, mis wõib kõrd walufalt tunduda.

Kui ennemalt olid maatamehed Wiljandi maafonnawalitfufes ja maanõukogus, siis wabastati enamasti kõik inw. ühingu pidud lõbustusmaksust, mitte küll otsekohefelft, waid tingimisega, et peale pidu aruanne tuli tulude ja kulude üle ffsse anda, kus siis otjus wabastamise kohta tehti.

Uga põllumeeste maanõunikud ütlewad nüüd, et nemad ei wõi neid pidufid, mis inwaliidid omal jõul eneste ffsuforra kergendusefks toime panewad, lõbustusmaksust wabastada. Sellega, et kindr. Laidoneri inw. kapitaali pidud 5. ja 6. juunil f. a. faid lõbustusmaksust wabastatud, on kõik juba ära tehtud. Rohkem ei ole tarwis.

Mõtelgu mehed kõrd kõifelft asja üle järele, küllap siis teifiti arusaamad ja otjustawad.

Wiljandi maafonnas on wõrdlemisfi palju inwaliidid. Nad on 7 ofatonda koondatud. Ühingu uue põhif. järele kuuluwad ühingu liikmeteks, peale inwaliidide, ka kõik langenud sõdurite waefedlapsed, lesed ja abitud ifad-ernad.

Whitarwitajaid on palju, häda on fuur. Ofatondade kassad ei fuuda wilefust jedawõrd wähendada, kui tarwis oleks. Kus linna- ja maafonnawalitfufed ühingu ofatondi toetusfummadega ja pidufid lõbustusmaksust wabastades toetawad, feal on ffsuford ka hoopis teine. Wiljandimaal ei fimni ühte ega teist. Näib, et kuulus Mulgimaa on fellel alal hullemas arusaamatuses ja hoolimatufes, kui sada aastat teistest mahajäänud Setumaa.

Kui Wiljandi linna- ja maafonnawalitfufed ja nende nõukogud tõesti ei fuuda ega taha wigast. sõjam. üh. ofatondi toetusfummade määramisega awitada, siis wähemalt peaks häbi olema nende pidude pealt, mida inwaliidid ife omal jõul toimepanewad, et wilefjamaid eneste faeft ja langenud kaaswõitlejate abitudid perekondi aidata, tõesti häbi peaks olema niifuguste pidude ffsjetulekust weel matti wõtta ja arwata, et fellega fuudetakse omaawalitfufe fuuri wäljaminekuid katta.

Ürgu wõrreldagu wigastatud sõjameeste ühingu heategewufe faaluwufe pooleft teiste ühingu ja felffidega. See tuleb wäga rumal wälja.

Siin on otsekohehene püha kohustus neid aidata, kelledele oma puutumata jäänud kodukolde, wabadufe ja oma Gesti wabariigi loomise eest fuurt ja unustamata tänu wõlgneme. Teist arwamist ei tohi selle juures

olla, see oleks wale, oleks effitus, mida lähem tulewik waft wõib walusalt kätte tajuda.

Keeegi ei tohi tõendada, et meie rahwal surmakartmataid ja wahwaid sõjamehi enam tarwis ei lähe. See tarwidus wõib üleöö kui hirmus torm häkitjelt meie ees üleskerkida.

Ja keda meie siis hädalokka liiies kofku kufume, kui endiseid wõitlejaid, kes were- ja terwiseohwriji kannud, unustanud ja äratõuganud oleme? Sgal inimesel on ju filmad ja arusaamine, nii et ta näeb ja mõistab, mis meie teeme nendega, kes meile endid ohwerdasid.

Ja keda meie siis weel petta jõuaktime, suuri luba- fi andes, mida meie ei mõtlegi pärast täita!

Sellest anname ju praegu ise tegelikku tunnistust.

See on väga tõsine asi ja ma kardand, et need mehed, kes praegu omawalitjustes sarnasi „ettepanekuid tähelepänamata jätawad“, filmapilgu mehed on, kes kaugemale ette ei waata.

Uga niisuguste meeste naiwse arusaamise all wõib terve rahwa saatus ja tulewik kannatada.—

Kes tehtud wiga õigel ajal parandab, teeb alati targasti.

Kellesse asi puutub, mõtelgu keda tõsiselt järele.

Meie wäikeses maaewas peab igaiüks sõjamees kangelaseks kaswama. Et see ka tõesti sünniks, selleks peame igalwiisil kaasa mõjuma. Kõige rohkem mõjub aga see, kui tegudes keda selgelt illesnäitame, et meie neid, kes oma terwise, elu ja toitjad on isamaa parema tulewiku ja waba isefeiwuse pandiks ohwerdanud, kunagi ei unusta, waid keda ohwert wõrdlemata kõrgelt hindame.

See olgu iga omawalitjuse asutuse ja terve seltskonna pühkam püüie.

Süis tulgu ka tormid — meie ei karda neid! Meie kalemid kaswawad wahwas waimus.

Kaswagu nad nii ka juba wanasti mehemeelsuse ja wahwuse poolest kuniiljal Sakalamaal.

Selleks langeb kõige suurem wastutus ja kohustus nende peale, kes ühel wõi teisel ajal juhtival kohal asuwad. — fl.

Riikline hooletanne.

Töö-hooletande ministeeriumi eelarwe

on kogusummas kofkuseatud 196.553.350 m. peale. Korraliste kulude eelarwe teeb wälja 188.832.350 mk. Kulufid on ette nähtud 1.575.000 mk.

1923. a. ametnikkude koosseisus on ettenähtud ainult need töäjõud, mis praeguse töökawa ja ülesannete teostamiseks tungiwalt tarwis lähewad, kus juures ettenägemata tööde puhul kawatsetakse tarwitada ajutisi töäjõude.

Korralised kulud jägunewad: 1) kaskafutus (juhatus ja kantselei) — 6.207.000 mk.; 2) hooletande walitjus — 173.134.650 mk.; 3) töökaitse walitjus — 4.672.500 mk.; ja 4) töökaitse inspektioon (kommisfariat) — 4.818.200 marka.

Üksikutest wätjaminekuteft on tähtsamad:

hooletande walitjus

— 173.134.650 mk. Palkadeks läheb 2.200.000 marka.

Wabadusfõjas langenute

perekondade ja inwaliidide pensiooniks on määratud 43.850.000 mk. (l.a. 37.000.000 mk., seega 1923. a. 6.850.000 mk. rohkem, mis tingitud pensioonäride arwu kasuwist, kui ka Soome ja Sngeri pensiooni määrade tõstmiseft 400 protf. wõrra Soome riiginõukogu otsuse põhjal). Kuni 1. maini s. a. on pensioonisaajateks kinnitatud 638 wabadusfõja inwaliidi ja 952 langenu perekonda. Kofku Eesti inwaliidide pensioon aastas 14.250.888 mk.

Langenud Eesti rahwawäelaste perekondade pensiooniks (952 rahwaw.) läheb aastas 24.557.200 mk., Soome ja Sngeri sõduritele ja uutele pensiooninõudjatele 2.440.080 mk.

Inwaliidide kodu.

Wabaduse- kui ka ilmafõjas üle 70 protf. oma tööjõust kaotanud inwaliididele peetakse Smaistu mõisas ühiskodu 50 hooletajale ülewal, kus wiimastele nende järeljäänud wõimiste kohast tööd õpetatakse. Selarwe en kofku seatud 1.896.000 m. peale.

Inwaliidide ühiselumajad.

1919. a. töötas Tallinnas inwaliidide ühiselumaja, kus kurfuslofed prii korteri ja ülespidamise saawad. Selle aja jooksul on ühiselumajast kaugelt üle 100 inwaliidi läbi käinud, kes mitmesugustel aladel õpetust saanud. Kuna Tallinnas ruumide kitsikus tundub, awatakse ka Tartus inwaliidide ühiselumaja. Ühiselumajade kulud teewad wälja 2.648.800 mk.

Sellest summast wõeti weel 1923. a. eelarwesse üles Tartu inwaliidide ühiselumaja ülewalpidamise kuludeks 1.470.000,— mk., misjuguft summat ka Rahaministeeriumi elarwe komisjon wähenDas, ja sõjainwaliidide rawituskuludeks (ka ilmafõja inwaliidid) 1.600.000,— marka.

Witmesugustest

hooletande kuludeft

on weel: hooletande nõdrameelsete eest 11.733.200 mk., langenud sõdurite kooliraha 103.600, sõjainwaliidide kurfused ja töökodad 1.382.000, wabadusfõja inwaliidide rawitsemine 1.600.000 m., optantide ja sõjawangide toetus 2.700.000 m.

Wuude hulgas wõttis Töö-hooletandeministeerium 1923. a. eelarwesse ülesse summad alltähendatud otstarbeteks.

1) uute sõjainwaliidide kurfuste ja töökodade ellukutsumiseks ja ülewalpidamiseks Tallinnas....	Mk. 850.000 — p.
2) kufjekoolides õppimate inwaliidide toetuseks	" 150.000 — "
Wigastatud Sõjameeste ühingu Tartu osakonnale kurfuste korraldamiseks..	" 235.000 — "
4) Wigastatud Sõjam. ühingu Wiljandi osakonnale õpetöökoja ellukutsumiseks.	" 150.000 — "

Kofku.... Mk. 1.382.000 — p.

Misjuguft summat aga Rahaministeeriumi eelarwe komisjon Mk. 600.000,— peale wähenDas.

Teistest pensioonidest oleks nimetada: 1) väljateenitud ohvitseride, sõjaväe meditsiin- ja veterinaärarskite ja sõjaväeametnikkude pensiooniks 1.000.000; 2) Jaan Poska perekonna pensiooniks 148.600 m.; 3) veneaegsete pensioonäride toetuseks 16.680.000 marka.

Pimedate kooli

ja töökodade eelarve on 3.410.000 mk. peale kofku seatud. Kool ja töökodad kawatsetakse septembrikuul j. a. käima panna. Usukoht on veel kindlaks määramata.

Omavalitlustele ja eraasutustele warjupaikade korraldamiseks

antakse abi 8.000.000 mk. (I. a. 1 milj., mis ainult ühe väikese osa joovide rahuldamiseks jattus).

Idiootide kodu

Korraldamine Udriku mõisa (7 w. Tapa jaamast) on praegu min. käsil. Kodu saab esialgu 100 hoolealusele. Kõlades ja linnades ümber hulguwad, mitmesuguseid kahkodusse mõeldakse koondada idioote, kes praegu kajuta juhid ja õnnetusi tekitawad jne. Kodu eelarve on kofku seatud 4.547.100 m. peale. Kodul on oma maa-ala ja põllumajandusline majapidamine, milledest käesolewal aastal tulusid ette näha ei ole.

Rinnalaste ja emade kodud.

1) Tallinna rinnalaste ja emade kodu (kawatsetud 70 lapse ja 25 emale Tallinnast ja Põhja-Gestist) — 3.929.400 mk.; 2) Tartu rinnalaste ja emade kodu (määratud 50 lapsele ja 20 emale Tartu linnast ja Lõuna-Gestist) — 3.262.400 mfk.; 3) Kurejaare rinnalaste ja emade kodu (töötab 50 lapse ja 20 emaga) — 2.884.300 marka.

Lastekodud.

Praegu töötawad 4 lastekodu: Muraste — Muraste mõisas, Harjumaal, 60 lapsega; Naspere — Naspere mõisas, Wirumaal, 50 lapsega; Põtseri — Põtseris, 50 lapsega; 1. Narwa — 50 lapsega; 2. Narwa — 50 lapsega ja Tartu — Karlowas, 50 lapsega. 1923. a. kutsutakse Narwas veel üks kodu ellu. Lastekodude eelarve on 1923. a. jaoks 310 lapse peale kofku seatud, kogusummas 12.382.800 mk.

Lastekoloniid.

Tallinna, Tartu ja Narwa juwekoloniide lisaks peab min. tarwilikuks ühte juwekoloniid juure ajutada Tallinna puudustkannatajatele, terwiliselt kiratsewatele lastele, samuti Narwas ja Tartus tegutsenute koloniide suurendamiseks poole võrra. Kofku on eelarwes ette nähtud 4.173.000 mk.

Wigastatud laste kodu.

Gestis on 1260 alla 18 a. wanust raskete füüsiliste wigastustega last, nendest koolialisi 391. Suurem jagu neist on töövõimetud. Täitsa waranduseta on 28 proff., kehwi 40,5 proff., kehmise jõukusega 26 proff. ja jõukaid 1,5 proff. Hoolekannet ei waja 330 last, ambulat. rawitust wajanad 106, finniise koolis — kodus wajanad haridust 518, ilma lootuseta 306. Tulewal aastal awatakse üks wigastatud laste kodu Laupa mõisas, Särwamaal. Laste arv on wõetud 60. Eelarve on kofku seatud 1.080.500 m. peale.

Gesti lastekaitse ühingu

on kawatse tulewal aastal mitmesuguseid lastewarjupaikade ja üht sanatooriumi ellu kutsuda ning terve rea laste juweasutuste ellukutsumiist otsekohe ja ojakondade kaudu teostada. Ühingu toetamiseks on määratud 2.957.000 mk.

Alaaliste naisterahwaste ühiskodu.

Raswatujeta, kindla asukohata ja erioskujeta alaaliste, halvale teele sattunutele tiitarlastele asutatakse veel käesolewal aastal internaat, kus hoolealused tööd ülewalpidamiist ja õpetust saawad. Asutuses leiawad wadwõtmisiist 20 hoolealust 12—20 a. wanaduses. Kodu pannakse käima Magdaleena tän. nr. 4. Eelarwes on ette nähtud 1.504.100 mk.

Tööta töölise

kindlustamiseks on eelarwes üles wõetud 2 milj. mk.; wõrrelles umbkaudset wõetud töötajate töölise arwuga, on see summa küll väikene, kuid abi antakse ainult neile, kelle seisukord jeda äärmiselt nõuab.

Surmasaanud riigiteenijate

perekondade ja ametikooste täitmisel tööpõu kaotanud riigiteenijate pensiooniks on arwatud 2.000.000 mk. (I. a. 900.000 mk.).

Üldine abiandmine

ja hoolekannet waeste ja töövõimetute eest maal kui ka linnades on kõige wiletšamas seisukorras. Seda arwesse wõttes on üldise hoolekannet alal abiandmiseks eelarwes üles wõetud 36 miljoni marka.

Stipendiumid.

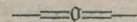
Et jofiaalsete hoolekannet alal asjatundjatest puudus on, asutatakse hoolekannet walitšuse juure üks stipendium, mis määratakse kõrgema haridusega isikule hoolekannet asja uurimiseks wäljamaal — 108.000 mk.

Gratifikatsioonid

teewad wälja 7.721.000 mk.: 1) rinnalaste ja emade kodude sissejate täiendamine 1.057.000 mk.; 2) lastekodude täiendus ja ühe uue kodu sissejate — 1.603.000 mk.; 3) laste juwekoloniide uus ja täiendaw sissejate — 1.990.000 mk.; 4) alaaliste naist. ühiskodu täiendaw sissejate — 325.000 m. ja 5) wigastatud lastekodu sissejate — 3.102.000 m.

Tulusid

kawatsetakse saada trükitööde müügist 200.000 mk. ja kulude tagasimaksust, mis tehtud eraasutuste ja eraisikute arwel, 1.375.000 mk., kofku 1.575.000 mk.

Wälismaalt.

Saksamaa Wigastatud Sõjameeste ühingu tegewusest.

Saksamaa Wigastatud Sõjameeste ühingu koosolekul esines juhatus ühingu kassa aruandega kuni 1. juulini 1922. a. Selle aja jooksul on kassasse annetusi tulnud 957.952 mfk., 22 dol. ja 10 Brantšuse franki, kofku üle miljoni marga. Wäljamaa waluita seisab wadhetamata pangas jooksul arwel, ülejäänud summast on ära tarwitatud 843.287 marka, nii et 1. juuliks ühingu kassasse jäi 114.637 mfk. ja wäljamaa waluita. Kõige suuremaid wäljaminekuid on esimesel poolaastal ühis-

elumaja sisseseade peale tehtud, mille kogusumma 1. juuliks 231.946 mrf. oli.

Töö ja abiandmine ühingu liikmetele teistel aladel esineb järgmisel kujul:

Ühingu liikmete varustamine pesuga, jalanõudega ja riietega vältab suuremal kujul edasi ja väljaminekuid on sellel alal olnud 46.838 mrf.

Söögikaartidega varustatakse kõiki puudustkannatajaid ühingu liikmeid ja perekondi. Eraldi on antud summajad söögi paranemise peale, nende ühingu liikmete tarbeks, kes laagrites elavad. Esimesel poolaastal on väljaminekuid sellel alal olnud 40.121 mrf.

Arstiabiandmine seisab ühingu arsti käes, kes ühtlasi ka proteeside fondi eesotjas seisab, misjulgune fond eraldi proteeside muretsemise tarbeks asutatud ja mille aluskapitaal kellegi laulja poolt annetatud kontserdi sissetulekult saadi. Proteeside parandamise peale on välja antud 5138 mrf. Saigeid ühingu liikmeid, kes alalist ja korduvat ravitsemist tarvitavad, on katsutud jõudumööda rahuldada ja selle peale on kulutatud 23.798 mrf.

Suuremad sissetulekud andsid juhatusel võimalust suurendada ja laiendada rahalist abiandmist, mille peale senini on väljaantud 30.217 mrf.

Rantselei ja teenijate ülespidamise peale on ajajooksul väljaminekuid 127.703 marga juuruses olnud, peale selle ruumide üür 6750 mrf.

Laste ja invaliidide perekondade eest hoolekandmine on senini ühingu juhatusel üheks peaauesandeks olnud. Riietega varustamine, niisama ka abiraha andmine iga lapsele 100 mrf. kuus, tuleb peaaegu täiesti naisrätsepatöökoja sissetulekust.

Ühingu tubaka töökoda on oma tööd alustanud ja ühtlasi tellimiste vastuvõtmise avanud mitmesuguste Were ja omamaa paberossi sekkide peale. Tegemise laiendamiseks ja iga kuulise sissetuleku saanutamiseks, mis ühingu hädatarvilisi väljaminekuid kataksid, otsib ühingu juhatus abinõusi, kas või laenu näol.

Ühingu juhatusel üheks ülesandeks on toetusandmine ühingu liikmetele üld- ja kutsehariduse, iseäranis põllumajanduse alal. Selles sihis toetab juhatus kõrgemates koolides viibivaid ühingu liikmeid. Ühingu juures on tekkinud ülikooli sekkioon, kes selle aja jooksul on toetust saanud 18.111 mrf.

Wigastatud Sõjameeste Ühingu poolt on Saksamaal Wiesbadenisse ja Baden-Badenisse määratud asemikud, kes koha peal teadaandeid vastu võtavad isikutelt, kes ühingu liikmeteks soovivad astuda, ühingu kaufuks korjandusi korraldavad ja kellel ühtlasi õigus on nende käes tarvitada olevatest summadest puudustkannatajatele, kes nende tegemise piirkonnas asuvad, abi anda. Nende esitajate kaudu on kassasse sisse tulnud 1724 mrf.

Ühingu juhatus on laenu komiteelt esimesel poolaastal 80.000 mrf. saanud, mis täielikult ühingu liikmete vahel ära jaotatud, kes seda tingimata tarvitajad.

Muretsedes ühingule tarvilikka sissetulekuid kogu Saksamaalt, otsib juhatus ka igasuguseid sissetulekuid ja

korjanduste võimalusi kohapealse varanduslike klassi hulgas. Senini on alalisi korjandusi ainult kirikutes korraldatud.

McKay kunstlik käsi.

Londoni Eesti saatkonna poolt saadeti ühingu Reffjuhatusele broshüür „McKay kunstlik käsi“, milles kirjeldatakse ja kujutatakse ühe käega invalidi McKay kava järele tema oma töökojas valmistatud kunstliku kätt. McKay kunstliku käe praktilikkust näitab asjaolu, et Inglise valitsus 50 ühe käega invaliidi tema töökotta praktika peale olla saatnud, ning töökoja üks osa tööd, kunstlike käte mooduõstmise ja passimine ühe käega invaliidide poolt toimetatakse. Seda arvesse võttes, toome alljärgnevad read tähendatud käega tutvumiseks.

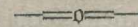
McKay käsi on üks kergematest. Raamid ja kandvad osad on karastatud terasest, tömp kergemast ja tugevamast metallist — duralumiiniumist ning kinnitusrõhmad lihtsad ja vastupidavad. Kogu kunstlik käsi kaalub altpoolt küünarnukki 2½ naela ja pealt poolt 3⅓ naela. Käsi on kaetud kõva kummi korruga ja igast sõrme jooksul maske traat läbi, mis teda käe teatud liigutuse juures nõuetavas sihis liikuma paneb. Kõik käe osad on vahetatavad ning mitmesugused tarbed on kunstlikult ja kergesti kättesaadavalt tõmbi tühjusesse mahutatud.

Teatud liigutuse juures avab käsi põidla, mis võimaldab suuremate kui ka väikeste asjade, näituseks tikku, kinniharamist. Sõrmed võimaldavad ka noa, kahvli lusika ja muude tarbete kinnihoidmist.

Randmest saadik tõmbi külge kinnitatava konksu, majara, viili, põitli, sae, pintskli, labida- ja reha-warre haarajate abil avaneb inoliidil võimalus töötada ülaltähendatud tööriistadega.

Pildid kujutavad ka demonstreerivaid, pealtpoolt küünarnukki amputeeritud käega invaliidide kirjutamises, tooli tõstmises ja söömisel.

Et kunstliku käe hindu tähendatud ei olnud, saatis Reffjuhatuse selles asjas järeleparimise.

Kirjavastused.

R. M. — **Tahkranas.** „Ole rahul“, „Invaliidi elu“ ja „Tööõitil“ kui luuletusel ei jattu ruumi meie lehe ruumikitsastel weergudel.

— II. Küsimus ja vastus ilmuvad järgmises numbris.

—nn. Põhjalikult järgmises numbris.

Wastutaw toimetaja: **Anton Suurkask.**
Wäljaandja: **Wigast. Sõjam. Ühingu Reffjuh.**